

PAVLE FLERE:

Učiteljska stalnost.*

Ako poveš ljudem nekaj, kar jim gódi, te radi poslušajo, ti celo ploskajo in te slave kot svojega tribuna, čeprav si jim povedal nekaj, kar ni ravno čisto po resnici; ako pa jim poveš nekaj, kar jim ne gre v caker, pa bodisi to gola resnica, se namrgodijo in te naženejo; človek pa, ki mu je iz kakršnegakoli vzroka do demagoške geste, te postavi ljudem pred oči kot njihovega sovražnika.

Bojim se, da bo po sledečih vrsticah drugo moj del, a ne morem si pomagati; zakaj vse tako se mi zdi, da smo že predolgo molčali in da bi moral že zdavnaj kdo od poklicanih voditeljev slovenskega učiteljstva povedati vse to ter razpršiti bajko o učiteljski stalnosti, kakor tudi govoriti o škodljivih učiteljske stalnosti.

Za učiteljsko stalnost moramo iz pedagoških razlogov reči, da je nujno potrebna; žalibog so že od nekdaj bili na delu vplivi, ki taki stalnosti niso bili prijazni. Zato pa je treba povedati enkrat javno in glasno, da učiteljske stalnosti ni, oziroma kolikor je je, da je na precej šibkih nogah. Kolikorkrat se je torej pisalo o tem, da je slovenskemu učiteljstvu stalnost zajamčena z zakonom, se je vedoma ali nevedoma zapisalo nekaj, kar je pač gódi učiteljstvu, kar pa žalibog ni odgovarjalo dejstvu. Zato je prav, ako enkrat odkrito povemo, kako je s to stvarjo.

Vsi postoječi in pri nas še veljavni zakoni dajejo učiteljstvu pravico, da si po razpisu dobi svoje stalno službeno mesto (čl. 1. dež. zak. za bivšo Koroško od 3. III. 1879, dež. zak. št. 9; čl. 1. dež. zak. za bivšo Kranjsko od 29. IV. 1873, dež. zak. št. 22; čl. 1. dež. zak. za bivšo Štajersko od 17. V. 1877, dež. zak. št. 15). Zakoni vseh bivših kronovin pa vsebujejo tudi določbo, ki omejuje absolutno učiteljsko stalnost, ako nočemo reči, da jo vobče narejajo iluzornimi; zakaj vsi predvidevajo premestitev stalnega učiteljstva »iz službenih ozirrov«.

S tem, da vsi zakoni predvidevajo premestitev »iz službenih ozirrov« — ali kakor naziva to čin. zakon »službena potreba« — je v zgradbi učiteljske stalnosti toliko razpoklina da se na sposobnost te zgradbe sploh ne moremo zanašati. »Službena potreba« je tako širok pojem, da spraviš vanjo lahko vse in z njim lahko opraviš vsako učiteljsko premestitev, tudi tako, ki so ji direktni povodi bili vse drugo, kakor to, kar je v zvezi s šolo. Na pr.: Si človek, ki se nočeš in ne moreš uklanjati kakemu vaškemu mogotcu. Ta pa te pri ljudeh, ki jih ima tako ali tako na vrvi, očrni, onemogoči in ti ne moreš živeti v soglasju z večino prebivalstva. Pa pridejo in povedo, da ni onega »soglasja med šolo in domom, ki je potrebno za uspešno šolsko delo« itd... posledice takega »nesoglasja« so dovolj znane. Vsi vemo, kako velikanski sofižem tiči v taki »službeni potrebi«; vsi pa tudi to, da so baš taki in podobni sofižmi najčesteje krili »službeno potrebo«, in vemo, kako prepogosto so našli odmev na najmerodajnejših mestih. — Žalibog pa se skriva za tako »službeno potrebo« še nekaj, kar je grše od prvega; povedati je treba tudi to. Tak vaški mogotec navadno nima lastnega osebnega interesa na učiteljevi premestitvi; osebni interes pa dobi, ako bi rad, da pride na mesto preganega učitelja drugi, njemu simpatičnejši, ali pa igrajo pri stvari vlogo celo rodbinski, sorodniški oziri. V tem slučaju je drug učitelj — tovariš preganemu! — poslužil, recimo da samo kot sredstvo za tovariševo premestitev.

Da se vse to in tako godi, vemo, in če hočemo pošteno, nam ni treba prikrivati, če tudi ni prav da se godi. Godi pa se sedaj

* Ta članek je došel ob zaključku redakcijske zadnje številke, zato ni mogel biti uvrščen že v zadnjo številko. — Op. uredn.

bolj sedaj manj, kakor je pač konjunktura in kakor so šanse za tega ali onega vplivnika, za tega ali onega učitelja.

Kakor pa vemo vse to, vemo tudi, da ni bilo vedno tako; starejšemu slovenskemu učiteljstvu je znano, da so se bivši deželni šolski sveti prav redkokada posluževali svoje pravice o »službeni potrebi«. Češče se je to zgodilo na bivšem Kranjskem, kjer je lokalna politika že tudi v osebnem pravcu razpredala svoje niti; na bivšem Štajerskem sta mi v poslednjih 20 letih pred preobratom znana le slučajna tova. Knafliča in Pulka; deželni šolski svet štajerski pa je zato ob razpisih strogo pazil, da niso prišli na službena mesta ljudje, ki bi — po mnenju lokalnih mogotcev in nemškutarjev »ne spali«. »Službena potreba« pa se je prav bohotno razpasla po preobratu...

Vzroki za to dejstvo so kaj različni. Deloma je bila v resnici službena potreba, da so učitelji zapuščali svoja stalna, z razpisom pridobljena službena mesta, saj je bilo treba popolniti mnogo služb v mestih, ki jih je izpraznilo nemško učiteljstvo, in je bilo mnogo služb v Prekmurju, ki so se zasesti morale. A ta resnična službena potreba je bila ipak le delna in vsi vemo, da ni bila niti tako nujna, da bi se ne moglo varovati načelo pridobitja teh služb po razpisu. A učiteljstvo samo, ki je v njem bila želja, priti do boljše službenega mesta, je takrat vzle marsikateremu opozorilo molče pristalo na to, da se oddajo te službe brez razpisa (da je bil kasnejši razpis v 99% le formalnost, vemo še vsi prav tako dobro); še več: ne le, da je molče pristalo na to! Takrat so imeli pri oddaji teh služb prvo besedo razni »narodni sveti«, v teh pa so sedeli tudi taki, ki prepogosto niso imeli vploga v šolsko delo, v potrebe šole in ki niso poznali sposobnosti kandidatov, ki jih je predlagal ta ali oni po taki ali taki priporočitvi — da opustimo omenjanje raznih sorodniških in prijateljskih zvez. Krivico bi storil marsikomu, ako bi trdil, da se je zgodilo to v vsakem slučaju; a kdor pa je imel le malo prilike, sodelovati v takratnih razmerah, ve, kako prepogosto se je vršilo baš tako, kakor pravim, ve pa tudi, kako kmalu so iz razlogov, ugoditi želji tega ali onega učitelja, nastale iz resničnih fingirane »službene potrebe«. Res da ne more nihče šteti v zlo učitelju, ako si hoče izboljšati svoj položaj; gre le za sredstva in pota, ki jih pri tem uporablja in hodi. Zato sem omenil le neprimerna sredstva in nepredstojna pota, ker hočem s tem podčrtati dvojce:

1. da je učiteljstvo samo pristalo na to, da se je spričo resnične službene potrebe kršilo načelo učiteljske stalnosti in pridobitja službe edino le po razpisu;

2. da je učiteljstvo z iskanjem in upotrebljanjem vplivnih zvez samo pomagalo ustvarjati »službene potrebe«, samo da je bilo zadoščeno osebnim željam in zahtevam.

Tako je bil kamen izprožen. Zaustavljal ga ni nihče. Nasprotno: ko je začela ona naša nesrečna osebna politika in ko so v vsej javnosti pričele s svojo beneficijalno politiko razne politične partije, tudi šola ni ostala nepoškodovana od nje, a učiteljstvo — priznavamo tudi to, da je bil to spričo javnih razmer prav razumljivi greh — je to beneficijalno politiko podpiralo in se je posluževalo v osebne svrhe. Kako daleč posluževalo, o tem je boljše, da molčimo; povemo pa lahko, da so se istega sredstva instinktivno oprijeli tudi razni vplivniki, a trpelo je pri tem učiteljstvo, ki kot stan ni bilo tako homogeno in zavedno, da se posamezniki ne bi posluževali teh vplivnikov proti tovarišu.

Poglavje o vsem tem ni lepo in nikomur ne služi v čast; razumljivo je v toliko, ker je to psihoza partizanstva, ki je tako na široko zagrabilo vse naše javno življenje. To pa so bile one razmere, ki so vplivale na učiteljstvo, da po preobratu izpro-

ženega kamena ni zaustavljalo niti ga zaustavljati poizkušalo, kamen pa se je valil in valil in narejal plaz, ki se danes ne da lahko zajeziti...

Ali se ta plaz sploh da zajeziti? Po mojem globokem prepričanju se da, ako učiteljstvo hoče.

Ako učiteljstvo resno hoče in se tudi ravna po tem svojem hotenju. Zato pa:

1. Ne sme noben učitelj ničesar podzveti ne pri političnih strankah ne pri posameznih vplivnikih, da bi se mogla po njegovi ustmeni ali pismeni prošnji ustvariti »službena potreba« zato, da on dobi službo, ki jo ima njegov tovariš. Najmanj sme to učitelj, da bi na tak način zamenjal svoje z razpisom dobljeno službeno mesto.

2. Vsak učitelj se mora zavedati, da je v vsakem kraju, kjerkoli službuje, učitelj narodu in da je sam tu radi šole in prosvetnega dela v narodu, a ne zato, da ima službo in da je udobno preskrbljen.

3. Kdorkoli je dobil službo po razpisu, jo mora nastopiti in po lastni volji obdržati tudi v slučaju, ako to ne odgovarja njegovim momentanim osebnim interesom. Tako namreč bo sam pomagal varovati princip stalnosti po razpisu.

Po glavni skupščini v Skoplju.

(Drugo mišljenje.)

V 7. številki »Učit. Tov.« z dne 1. septembra 1927 je napisal tovariš urednik Ivan Dimnik pod gornjim naslovom uvodni članek, v katerem je objasnili svoje mišljenje, zakaj je prišlo na letošnjo glavni skupščini UJU v Skoplju do »larme«, ki je imela za posledico takojšnjo zaključitev zasedanja skupščine. V isti številki »Učit. Tovariša« je tudi poročilo o poteku državne skupščine v Skoplju.

Omeniti moram takoj v začetku, da sem skoraj nestrpno pričakoval te številke »Učit. Tovariša«, da bi že čital pravo poročilo o naši glavni skupščini, kajti poročila, ki so jih prinesli dnevniki širom domovine, niso prav nič pogodila vzroka burnega poteka letošnje glavne skupščine. Čitali smo o pomanjkanju rodobljubja, ne discipliniranosti in o že skoraj običajnem strašilu današnje dobe: o komunistih!

Poročilo o državni skupščini UJU v Skoplju, kakor ga čitamo v »Učit. Tovarišu«, pravi, da je bila izredno burna skupščina, vzroki pa da niso resnejšega in širšega značaja, ampak da ima odpor le interni značaj med srbskimi tovariši.

Tov. urednik pravilno našteva več vzrokov, ki so dovedli do izredno burnega zaključka letošnje glavne skupščine. — Ti vzroki so med drugimi: Odpor učiteljstva iz Južne Srbije proti Izvršnemu odboru UJU, omalovaževanje pravil poverjenstva UJU Beograd po Izvršnem odboru; sploh omalovaževanje sklepov vseh poverjenstev po Izvršnem odboru — in seveda brez tega skoraj ne more biti: osebnosti.

Ali tiše vzroki bi se dali kolikor toliko ublažiti, saj so o njih razpravljali odseki in se je tam našla tako za ene kot za druge skupna osnova, na kateri naj se dela po vseh društvihih idočih leto, da se pripravi enoten predlog za preureditev naše organizacije; o teh sklepih v odsekih so bili delegati po svojih članih odsekov tudi obveščeni in bi prišlo, četudi po burni debati, gotovo do sporazumnega odglasovanja absolutorija Izvršnemu odboru.

Da se duhovi niso mogli umiriti, pa so vzrok odredbe ministstva prosvete o disciplinskih sodiščih in zlasti o šolskih odborih in pa nespornost, ki je nastal med srbskim na eni in hrvatskim in slovenskim učiteljstvom na drugi strani po predlogu tov. Antona Merviča, naj se že vendar zaključijo brezplodna debata in se za to leto da absolutorij Izvršnemu odboru.

Moram napisati, da je po nenadnem izglasovanju tega predloga, ali z večino ali ne, se z besedo »prima se« med splošnim vpitjem ne da ugotoviti, nastala taka »larma«, da se poslužim jugoslovenskega iz-

To je najvažnejše, kar mora hoteti in kakor se mora vzeti v vsakem slučaju vsak posameznik. Prevažna pa je

4. naloga učiteljskih organizacij, ki morajo svoje članstvo dosledno vzgajati v navedenem pravcu; nikdar pa ne smejo niti same niti njeni vodilni funkcionarji pomagati posameznikom, da bi mogli v kateremkoli pogledu grešiti proti principu učiteljske stalnosti in učiteljske zavednosti. Same s svojim delom morajo učiteljske organizacije kazati, da hočejo, naj bo v vsakem učitelju zavestno ono učiteljsko tovarištvo, po katerem mora biti vsak učitelj vsakemu učitelju tako tovariš, da bo izbegaval vse, kar bi moglo biti tovarišu na škodo.

Dokler pa ne bo v nas vseh te zavesti, so vsi protesti in vsi klici proti gaženju te ali one učiteljske pravice le papirni in brez moralne opore; šele kadar dobe to, ne bo mogla nobena politična stranka s kako beneficijalno politiko narejati zmede in zdrzhe v učiteljskih vrstah, ne bo prišel noben vplivnik do tega, da bi na prošnjo posameznikov izigral učiteljske pravice, in bo šolska uprava morala priznavati na moralno silo oprte principe teh učiteljskih pravic.

A ta moralna sila je v učiteljstvu samem in na njem je, ali jo hoče izkoristiti ali ne.

razza, da sploh ni bilo nič slišati. Dopolnili listov so tiščali ušesa na usta poročevalcev, ki so drug za drugim prečitali sklepe odsekov, pa še niso mogli razumeti za kaj gre.

Pomešal sem se med »kričaje« in vprašal prvega, pa drugega, za kaj gre, kaj pravzaprav žele. In sredi »larme« sem zvedel, da so z novo uredbo o šolskih odborih izgubili vsi učitelji v Srbiji stanovanje in kurjavo,* ki so jo že od nekdaj uživali brezplačno. In kaj se pravi v Srbiji izgubiti stanovanje in kurjavo, to ve samo oni, ki poznata tamkajšnje razmere! Ej, to reže v živo! To ni več demagoški nastop brez pozitivne kritike, ako zahteva vse srbsko učiteljstvo svoje stare in za življenje in delo neobhodne pravice, ampak je to svet boj, ki ni le interna zadeva srbskega učiteljstva, ampak je zadeva nas vseh, je zadeva Udruženja jugoslov. učiteljstva. Je to boj proti odvzemanju pravic, je to boj proti omalovaževanju učiteljske organizacije na pristojnih mestih.

In kaj je storil Izvršni odbor UJU, da bi se take odredbe ne izdajale, kaj je storil proti izdaji navedenih odredb? Ako ni nič storil, čemu je potem naša 12.000 članov broječa organizacija? Odbor organizacije, ki ima za seboj 12.000 članov, bi moral nekaj pokazati na vsakoletni glavni skupščini, bi moral imeti ugled na pristojnih mestih in bi se ne smelo ničesar ukreniti na šolskem polju brez ali vsaj ne proti interesom 12.000 članske organizacije, ki nosi zaslužno ime narodnih kulturnih delavcev.

Kdo so naši voditelji in koliko gibnost, berbenosti, uvidenosti, širokogrudnosti imajo še, to je važno vprašanje v naši organizaciji, niso to osebnosti, ampak je to idejno vprašanje našega vodstva. Nismo prisegli na osebe, ampak smo prisegli na program strokovne stanovske organizacije, ki ima mozev v sreskih društvihi, srce v poverjenstvihi in roko v Izvršnem odboru. Ako pa si Izvršni odbor sam nadene vlogo ukaznega odbora navzdol, navzgor pa molči in se poslušno pokorava, potem ga pravično zadenejo besede uglednega srbskega tovariša: »Mi smo vas rodili, mi vas tudi lahko ugonobimo!«

Da nujnih življenjskih pravic oropani učitelji, niso mogli kar molče dati priznanja Izvršnemu odboru, je razumljivo, prav tako pa je tudi razumljivo, da slovenski in hrvatski delegati niso z odglasovanjem absolutorija Izvršnemu odboru, hoteli izigrati

* Izvršni odbor jim je to pravico pridobil še pred skupščino v Skoplju nazaj, kar smo poročali v zadnjem listu. — Uredn.

sije prvi žarek mladostne sreče; k Tebi plaka v dneh prvih razočaranj in prevar. In ko človek prebrodi cesto življenja prek in prek, spozna ljudi toliko in toliko ter jim pogleda do dna, se ves razdvojen vrača zopet k Tebi, edino le k Tebi, prebлага, človek Tebi, pa naj Te krije že črni grob! K Tebi pokleka ponižana in razžaljena duša, proseč tolažbe in blagoslova. O mila, prebлага mati!

Materinstvo je sicer prirodna posledica povsem prirodnih dejstev, toda v bistvu je svet, višiven, a silno težak poklic. V polni meri mu je kos samo moralno trdna, telesno zdrava in gmotno vsaj za silo podprta žena. Pot slovenske matere je trnjeva pot bridkosti in trpljenja. Mislim, da ne pretrivamo, ako trdim, da se 90% naših mater dan na dan bori z morečimi skrbmi za najnужnejše dragih svojcev. To so skoro vse uradniške, kmetijske in delavske matere. In v tej skrbi pozabljajo, morajo pozabljati nase. Koliko jih imamo bolnih, koliko slabotnih, koliko popolnoma izmoghganih, a skoro nikjer tako nujno potrebnih ambulatorjev, nikjer sredstev za zdravnika in zdravlila. Kako globoko je to trpljenje slovenske matere je pojml naš veliki Ivan Cankar. V knjigi »Moje življenje« piše:

»Veliko prenese človek, to vem; par konj ne bi izvelko tovara, ki ga nosi na plečih že otrok. Ali, da se da trpeti toliko in tako dolgo, kakor je trpela moja mati,

je čudež, ki si ga še sedaj ne morem natančno razložiti. Žena je devetkrat močnejša od moža, mati pa devetdesetkrat. Če bi bil rekel svoji materi, da naj mi za ped odmakne Ljubljanski vrh, zato ker preveč tišči na Močilnik, bi ga bila najbrž zares odmaknila. Bog daje materam čudne uganke. Na primer: kako bi se pripravilo kosilo za osmero ljudi, če ni groša v hiši in če ne da štacunar niti soli na upanje? Kosilo je na mizi. — Skrivnostno gre življenje dalje od dne do dne in se ne ustavi. Strma in grapava je pot, težek je voz; na vozu sede otroci, osmero jih je; jedo in pijo, smejo se in kriče; mati je vprežena; če bi se odpohila, če bi stopila prepočas, bi ji švrknilo preko pleč: »Hej, potegni!« — Tam kje pod visokim klancem omahne. Omahne in umrje. In še umreti jo je sram; zdi se ji, da je storila krivico tistim, ki so živeli od njenega življenja.

Res nepojmljiva in nedosegljiva je mati v svoji brezmejni ljubezni in požrtvovalnosti, velika in nedosegljiva pa je mnogokrat tudi njena vzgojna umetnost, če tudi je tako preprosta. Poglejmo samo našo kmečko mater. Ona ni samo gospodinja in mati, biti mora tudi dekla, dninarica in mnogokrat še hlapec in gospodar. Kolikokrat si ne more vzeti niti toliko časa, da bi legla, kadar porodi. Spominjam se n. pr. da je moja mati porodila najmlajšega brata zvečer, drugo jutro pa vstala in nam spekla kruh. Seveda nam je, žal, tudi umrla, ko je

imela šele 56 let. Taka kmečka mati nima nikdar časa, pa tudi ne sredstev za razvade svojih otrok. V potu obraza jim pridoluje ter reže črni kruh. Bose in gologlave jih v solnce in dežju vodi s seboj na dvorišče, na vrt, na travnik, na polje. Vedno so pri njej; z njo govore, z njo mislijo, z njo čutijo, z njo trpe, in ji po svojih najboljših močeh pri delu pomagajo. Z razkavo roko jih zvečer prekriza in polaga na slamnice. Z izsušenimi ustnicami jim dahne poljub na speče čelo. Pri luninem svitu jim pere srajčice in pri borni svetilki v pozno noč šiva oblačila. — Skušnja pa nam kaže, da so otroci takih mater na duši in telesu najbolj zdrava in krepka deca, ki dela veselje in je ponos šoli, pozneje pa steber družin. Kako prav je pel Gregorčič:

»Kar mož nebesa so poslala, da večnih nas otmo grobov, vse mati kmečka je zibala, iz kmečkih so izšli domov.

Od tam nam misleci globoki, od tam klicarji k nebu nam, od tam nam pesniki, proroki, za dom borili vsi od tam.«

Mnogo težje vzgojno stališče kakor kmečka, ima delavska in najemniška mati. Ona dostikrat nima dati otrokom ne kruha in ne dela. Med tem, ko mora sama na dno, je deca prepuščena sama sebi, se brez nadzorstva potika okrog, po tujih vrtovih

in po cesti si išče hrane in zabave ter je v nadlego okolici. Taka deca je deležna le malo lepih besed in malo ljubezni. Odtuji se materi, mati se odtuji njej, in potem še surovosti ter pretepi pijanega očeta, pa imamo eno izmed tisočev onih naših najžalostnejših slik, ki kriče po remeduri. Kaj je bolj enostavnega, kot da se taki otroci, take deklice, katerih kruh je bila psovka, katerih dom je bila cesta, pozneje zgube v njenem blatu?

Kakor sta pomanjkanje in beda ovira dobri vzgoji, tako tudi preobilo blagostanje nanjo navadno nima dobrega vpliva. Mati, ki živi v brezskrbnih razmerah tako rada podleže slepi ljubezni, nudi svojemu otroku več kot potrebuje in ga tako razvadi predno se tega sama zave. Korak nazaj je silno težak in največkrat izpodsrsne. Na posledicah trpe starši, otroci in še kdo. Kako težko stališče ima napram takim ljubljenskimi šola, ki ne sme poznati rokavic, o tem bi pač vsak izmed nas lahko zapel kakšno pesem. In koliko nepotrebnih razočaranj čaka take revčke na cesti življenja, kjer vsakdo prej ali slej naleti na trdo kamenje.

Skromnost na celi črti, kos črnega kruha in čimveč telesnega in duševnega dela otroku, to je podlaga dobri vzgoji in trdnemu značaju; to nudijo svojim otrokom naše kmetice, od tod njih uspehi!

(Dalje prihodnjič.)